

Příloha 11 Executive summary v rumunștině

REZUMAT EXECUTIV
al evaluării proiectelor Cehe de cooperare pentru dezvoltare
în sectorul agricultură și dezvoltare rurală în Republica Moldova
Dr. Lucie JUNGWIERTOVÁ, Dr. Lucie ŠAVELKOVÁ
Praga, ianuarie 2022

Republica Cehă a sprijinit patru (4) proiecte multianuale de cooperare externă pentru dezvoltare în valoare totală de aproape **29 de milioane CZK (1,2 milioane de euro)** concentrate pe diverse activități legate de sectorul *agriculturii ecologice și de dezvoltarea rurală din Moldova în perioada 2015-2021*. Activitățile s-au concentrat pe fermieri ecologici, consumatori, pe creșterea expertizei și capacității altor părți interesate din agricultura ecologică, iar cea mai mare atenție a fost acordată instituțiilor moldovenești din domeniul agriculturii ecologice. Toate aceste proiecte au fost implementate de **Agenția Cehă de Dezvoltare** și au fost implementate de actorii cehi: **People in Need** (ONG), **PRO-BIO s.r.l. / BIOVIVA s.r.l.** (o companie privată) și de **Institutul Central de Supraveghere și Testare în Agricultură (ÚKZUZ)**. Evaluarea a fost comandată de **Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehe** și a fost realizată de echipa de evaluare din cadrul companiei cehe **EDREO s.r.l.**, cu implicarea unui expert local moldovenesc.

Echipa de evaluare mulțumește tuturor actorilor care au fost dispuși să-și împărtășească experiențele și observațiile!

Cele mai importante constatări și concluzii ale evaluării

În 2019, **în total 28,547 hectare** au fost incluse în agricultura ecologică (inclusiv conversia), ceea ce reprezintă doar circa **1,1%** din terenul agricol al Republicii Moldova. În 2020, **83 de entități agricole** din numărul total de **144 de entități incluse în agricultura ecologică** au avut certificare națională (**42 de la Certificat Eco și 41 de la CUD**). O mare parte a entităților agricole sunt certificate nu doar de organismele naționale de certificare, ci și de organismele internaționale de certificare. Producătorii ecologici din Moldova au nevoie de dublă certificare de facto pentru a avea acces la subvenții naționale, la piețele locale, dar și la piața UE și alte piețe internaționale.

Subvențiile naționale pentru agricultură sunt administrate de Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură - AIPA, iar **măsura de sprijin actuală 2.5** nu este o forță motrică suficientă pentru ca entitățile agricole să treacă la agricultura ecologică. În Republica Moldova nu a fost încă instituit Sprijinul subvenționării agriculturii ecologice sub formă de subvenții bazate pe suprafață la hectar pentru entitățile agricole care produc producție ecologică (adică entități după conversie), după cum sunt implementate în țările UE în cadrul Politicii Agricole Comune. Moldova lucrează pentru îndeplinirea condițiilor prevăzute în Acordul de Asociere / ZLSAC. Acest lucru ar trebui să deschidă nu numai oportunități suplimentare de creștere a exporturilor către UE dar și către alte țări, îndeplinirea cotelor pentru importurile scutite de taxe vamale, creșterea accesului la politica agricolă, sprijinul și subvențiile pentru dezvoltare rurală, inclusiv alte tipuri de sprijin în domeniul produselor ecologice. Programele de cooperare pentru dezvoltare au o contribuție semnificativă la schimbările necesare în toate aceste domenii. Deși agricultura ecologică nu este încă reflectată în strategiile actuale ale Republicii Moldova, importanța acestui domeniu este în creștere, întrucât problema agriculturii ecologice ar trebui inclusă ca un domeniu prioritar separat în noua Strategie Națională pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală (SNDAR) discutată în prezent. În plus, se așteaptă ca Moldova să lucreze pentru implementarea Pactului Verde European. Sectorul agricol este, de asemenea, foarte relevant în raport cu obiectivele strategice ale Cooperării pentru Dezvoltare Cehe.

Coerența proiectelor sprijinite de Cooperarea Cehă pentru Dezvoltare este evaluată de echipa de evaluare ca fiind destul de ridicată. Cu toate acestea, există mult loc de consolidare, deoarece agricultura ecologică în Moldova implică o comunitate mică și o abordare coordonată și coerentă este esențială. Toate activitățile proiectelor susținute s-au consolidat reciproc și au vizat sprijinirea diverselor nevoi ale sectorului. Evaluarea a identificat factori din punct de vedere procedural și factual care au contribuit la ineficiența soluțiilor alese, de ex. prezența unui expert/coordonator local, contact direct cu experții, nu numai pe durata șederii acestora în Moldova, ci și în timpul comunicării și soluționării ulterioare a problemelor practice. Instituțiile moldovenești au apreciat foarte mult sprijinul în acest domeniu și au fost oferite multe exemple despre modul în care s-au

dezvoltat instituțiile. Instabilitatea politică a afectat negativ activitățile care vizează consolidarea capacității instituționale și a cadrului legislativ.

Au fost identificate unele efecte în ceea ce privește creșterea producției de alimente ecologice pentru piața internă (de exemplu, rezultatul vânzărilor directe susținute pe Piața Ecolocal din Chișinău), a exporturilor sau a numărului de fermieri care practică agricultura ecologică. Beneficiile sunt evaluate pozitiv din partea Republicii Moldova, dar în rezumat, o astfel de schimbare nu poate fi cuantificată. Deși consumul de alimente ecologice în Moldova a crescut lent în ultimii ani, se estimează că doar **0,1%** (aproximativ 1 milion de euro) provine din produse ecologice certificate. Piața internă a producției ecologice nu este încă suficient de dezvoltată în Moldova și este destul de neclară. Din cauza inexactităților în etichetarea producției ecologice moldovenești pe piața internă, pare destul de complicat să recunoaștem dacă produsul provine, de fapt, din agricultura ecologică. Atribuirea siglei producției ecologice naționale este separată de procesul de certificare, iar achiziția acestuia este atât de solicitantă din punct de vedere administrativ încât în 2020 doar patru entități l-au folosit pentru a-și eticheta produsele. Situația se complică serios din lipsa organizațiilor de supraveghere și control și de etichetarea greșită deliberată a produselor agricole convenționale ca eco, organic etc. În plus, diferențele de preț între alimentele ecologice produse în Moldova și produsele agricole convenționale vândute în lanțurile de comerț cu amănuntul sunt minime.

Exportul este crucial pentru producția ecologică. În anul 2019, în Moldova s-a produs un total de **48.353,5 tone** de producție ecologică, din care **99% (48.048,6 tone) au fost exportate**. Moldova este inclusă în categoria țărilor cu risc ridicat și, prin urmare, faptul că entitatea agricolă este certificată de un organism internațional de certificare nu este suficient pentru a asigura exporturile, dar trebuie implementate controale specifice vamale și de laborator, care necesită sarcini administrative suplimentare. Sprijinul în ceea ce privește stabilirea cooperării cu furnizori specifici poate implica anumite riscuri – de ex. poziție dominantă pe piață (așa cum a fost raportată în evaluare). Conexiuni mai diversificate cu potențiale companii de cumpărare/brokeraj ar putea întări mediul competitiv.

Implementarea proiectelor a contribuit foarte semnificativ la pregătirea și stabilirea cadrului legislativ și la capacitatea și dezvoltarea instituțiilor statului în domeniul agriculturii ecologice. Evaluarea a arătat că în domeniul cooperării pentru dezvoltare, în special în domeniul instituțional al agriculturii ecologice, Cehia are o poziție unică. Mulți respondenți au apreciat foarte mult natura și amploarea asistenței cehe. Unele modificări realizate nu pot fi puse în practică, deoarece acest lucru este împiedicat de o modificare neadoptată a Legii privind agricultura ecologică. În special, se referă la rolul controlului asupra producției, prelucrării, importului și certificării ecologice pe care ANSA ar trebui să-l asigure. Conform reglementărilor actuale, aceste activități urmează să fie garantate de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA), dar nu sunt suficiente capacități. Acest lucru pune în pericol și sustenabilitatea, deoarece unele aspecte ale suportului nu ar fi utilizate în cele din urmă și cel mai probabil s-ar pierde (de exemplu, în ceea ce privește know-how-ul transferat în ANSA). Printre alți parametri care pot întări sau slăbi sustenabilitatea, este necesar să se sublinieze stabilirea unor reguli mai ușoare de certificare, necesitatea menținerii sprijinului național subvenționat pentru agricultura ecologică, asigurarea transparenței, dezvoltarea în continuare a instituțiilor moldovenești, toate pe partea moldovenească. În același timp, întărirea gradului de conștientizare și informare este esențială din partea tuturor părților interesate cheie din domeniul agriculturii ecologice - consumatori, comercianți cu amănuntul, dar și fermieri.

Recomandări importante

Evaluarea a dus la o serie de recomandări. Mesajul principal este de a menține continuitatea sprijinului pentru sectorul agriculturii ecologice, deoarece sectorul agriculturii ecologice are efecte pe termen lung și durează mai mult timp până când efectele se manifestă. Se recomandă dezvoltarea în continuare a capacităților instituționale și profesionale în domeniul agriculturii ecologice în Moldova (în condiția evaluării gradului de pregătire a instituțiilor sprijinite), pentru a susține o valoare adăugată mai mare în agricultura ecologică, practica agrotehnică în agricultura ecologică, activitățile care vizează dezvoltarea rurală dar și promovarea creșterii gradului de conștientizare și informare a publicului. O abordare coerentă a proiectelor ar crește impactul activităților sprijinite.